

- 1 ----- אורחות חיים לרא"ש
- 1 ----- שער
- 1 ----- א
- 2 ----- ב
- 3 ----- ג
- 4 ----- ד
- 5 ----- ה
- 6 ----- ו
- 6 ----- ז

אורחות חיים לרא"ש

שער

שחיבר רבנו אשר, אביו של רבי יעקב בעל הטורים

נקרא בפי כל: "הנהגות הרא"ש"

אלה הדברים שיזהר בהם לסור ממוקשי מות

ולאור באור החיים

א

להתרחק מן הגאווה בתכלית הריחוק.

וכן מן החנופות.

וכן מן השקר והכזב.

כן מן הליצנות.

כן מן הרכילות.

וכן מן הכעס.

שיזהר ממכשול הנדרים, מאונאות הבריות הן בממון הן בדברים, ומקנאתם ומשנאתם. שלא יכנה שם לחברו, שלא יקראנו בכינוי שכינוהו אחרים אם לא יהיה נזכר ונכבד כשמו. שלא יספר לשון הרע, ושלא יקבלו. שלא ישב עם יושבי קרנות, ולא בישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ. שלא יסתכל באשה שהיא אסורה לו. שלא יסיח על כוס של ברכה.

שלא יספר משיתחיל "ברוך שאמר" עד שיסיים תפילות לחש, ולא בעוד ששליח צבור חוזר ומתפלל בתפלה, אלא אם כן בדברי תורה או בדבר מצווה, או לתת שלום ולהחזיר שלום. שלא ידבר בקריאת ההלל, ולא בעוד ששליח צבור קורא בתורה. שלא יאכל פת בעלי בתים של נכרים, ולא של פלטר, אלא אם כן לא יזדמן לו של ישראל. שלא יסעד בסעודת הרשות. שלא ישיח שיחה בטילה, ויזהר ללמוד בלילה עד שישן מתוך דברי תורה ולא מתוך שיחה בטלה. שלא יכניס עצמו בספק חשכה בשבת, ויזהיר בני ביתו על שמירת שבת, ויקדים להתפלל ערב שבת תפלת מנחה, כדי שיקבל עליו השבת מבעוד יום. כשיגיע עת תפילה משלוש תפלות שביום, יניח כל עסקיו ויתפלל. וראש כל הדברים שישמור את עיניו מכל דבר שאינו שלו. אל ידבר בין נטילה לברכת המוציא, ויקדים שלום לכל אדם. לברך את בוראו שהשביע נפש שוקקה. ואם יקללהו בני אדם או יחרפוהו אל ישיב להם דבר אלא יהא מן הנעלבים. ואל יצא לריב מהם ויתרחק מן השחוק ומן הכעס כי מבלבל רוחו ודעתו של אדם ושיעבוד תמיד ליוצרו באהבה ושלא יניח דבר לעשות מענין זאת התקנה.

ויתרחק מן השחוק ומן הכעס, כי מבלבל רוחו ודעתו של אדם. ושיעבוד תמיד ליוצרו באהבה, ושלא יניח דבר לעשות מענין זאת התקנה.

לאהוב את ה' אלהיך בכל לבבך וגו', למסור גופך וממונך על קדושתו, ובזה תקיים בעצמך דברי המשורר "כי עליך הורגנו כל היום".

לבטוח בה' בכל לבבך, ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה תקיים בלבבך הייחוד השלם בהאמין בו, כי עיניו משוטטות בכל הארץ, ועיניו על כל דרכי איש, ובוחן לב וחוקר כליות. כי מי שאינו מאמין "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אף ב"אנכי ה' אלוהיך" אינו מאמין, ואין זה ייחוד שלם. כי זה היה סגולת ישראל על הגויים, וזה יסוד כל התורה כולה:

ב

להרחיק גאווה וכעס, וגער ביצר הרע המשיאך ללכת בדרכי לבך, ואל ישיאך כי דרכיך זך וישר.

"מדבר שקר תרחק", ואל תוציא שם שמים לבטלה, ולא במקום מטונף.

הסר ממך משענת בני אדם, והצנע ללכת עם בוראיך, ואל תשים זהב כסלך, כי זאת תחילת עבודה זרה. ופזר ממונך כאשר הוא רצונו, כי בידו למלאות חסרונוך ולתת טרף בני ביתך. דע את אלהי אביך, ודבריך במאזני צדק תשקול, והין צדק יהיה לך, ויקל בעיניך הוצאות ממונך מהוצאות דברך. ופיך אל ימהר להוציא דבר רע, עד אשר תשקלהו במאזני שכלך.

וידוי על עונותיך ערב והבוקר אל יחסר,

וזיכרון ציון וירושלים בשיברון לב ובדאגה ובאנחה ובדמעה.

זכור יום המוות תמיד, וצידה לדרך הכן,

ושים בין עיניך שני אלו תמיד, ויהיו מזומנים לך ליום הפירוד.

ומטתך בדמעה תמסה,

ויבהלוך רעיונך מידי זכרך חרדת רבן יוחנן זכרונו לברכה.

חבר טוב היה ליראי ה'. התחבר בחברתם, ומחברת פועלי און הרחק. ואהוב המוכיחים טוב וישר לך להמעט בעיניך פעולתיך הטובים, ולהגדיל פשעיך, ולהרבות חסדי בוראך ויוצרך מבטן ונותן אכלך בעתו. ולא תהיה משמש על מנת לקבל פרס בעשותך מצוותיו.

יומם ולילה זכרו, מפיק אל ימוש,

בשכבך תשגה באהבתו, ובקומך ובהילוכך תמצאנו,

והקיצות בו תשעשע והוא יישר אורחותיך.

כוון בתפילתך, כי התפילה היא עבודת הלב.

ואם בנך ידבר לך ולא מלבבו, הלא ייחר לך.

ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם,

ולא תהיה כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדת לטובתו וחיבלה,

ואיך יעמוד לפני המלך?

ומה טוב לבקש שליחה על מאמרך סלח לנו בלא כוונה.

ואם אי אפשר בכל התפילות,

ברכה ראשונה של שמ"ע, ופסוק ראשון של קריאת שמע אל יחסר, כי לא יצא ידי חובת התפילה מי שלא כיון בהם. למוד פרשיותך עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום, ופירוש רש"י זכרונו לברכה, ותדקדק בו כאשר תוכל. וכן יהיה לך בגמרא, כי העוסק בגמרא מידה טובה, ונותנין עליה שכר, ואין לך מדה טובה הימנה. ותנן "תלמוד תורה כנגד כולם".

ג

מכל מאכל אשר תאכל, ומכל משקה אשר תשתה, אל תהיה בלא ברכה תחלה וסוף. וכוון בה כאשר תוכל, וכסה ראשך כשתזכיר את ה', ותסגור עיניך. כי מידי דברך בו אל תהי כאמור "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחוק ממני". נטול ידיך לתפילה ולאכילה, ואחרי צאתך לצרכך ברוך "אשר יצר". ו"על נטילת ידים" לא תברך, אם לא שקנחת או שפשפת ותרצה להתפלל מיד, אז תתפלל "אשר יצר" ו"על נטילת ידים". גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך, למען תזכור לקדש עצמך בכל דבריך. והוי צנוע בבית הכסא ועם ביתך, כי אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין. ואל תנהג עצמך בקלות ראש, ויהי מורא שמים עליך. והישמר מלהסתכל באשה, ואפילו פנויה. ומזוזות על פתחי ביתך אל יחסרו. סוד אחר אל תגל, גם את הדברים אשר ידברו לפניך שלא על דרך סוד טמנהו בקירות לבך. גם אם תשמענו מאחר, אל תאמר כבר שמעתי זה. ומשוכבת חיקך שמור פתחי פיך. ערב ובוקר וצהריים שמור העתים הקבועים לתפילה, ופתח לבך שעה אחת קודם תפילה. והוי זהיר שתהיה מעשרה הראשונים. ואל תדבר שיחה בטלה בבית הכנסת, ותפילין על ראשך ועל זרועך אל יחסרו. פלס מעגל רגליך לישר עצמך בדרך בינוני במאכל ובמשתה ובכל מדותיך, ואל תט ימין ושמאל ובדבוריך ובהסברת

פנים עם האמונה, ורדוף אחר השלום. קבע עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה, ודברת בם על שלחנך, והזהרת בם אנשי ביתך להדריכם על פי התורה בכל הדברים הצריכים אזהרה: לשמור פיהם מלהתחלל.

כי תחילת דינו של אדם "קבעת עתים לתורה".

שמח בשמעך תוכחת כמוצא שלל רב, והוכח לחכם ויאהבך,

כי טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת. ולמוכיחים ינעם.

בתחילת מעשיך הבט סופם, והוי מחשב הפסד מצווה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה. כי החכם עיניו בראשו. הזהר שלא תסמוך בלבבך, ושמע עצה וקבל מוסר, ותהיה זריז לעשות כל מה שמוטל עליך לעשות, ומכל משמר נצור לבך. אל תקום ממטתך כאיש עצל, כי אם בזריזות כדי לעבוד ליוצרך. אל תאחר לרוץ מהרה אל בית התפילה, ושמרת רגליך פן יהיו מטונפות, אל תשים לבך אחורנית בשעת התפלה, וכוון לבך ליוצרך. אל תדבר בלעגי שפה ובלשון אחרת כל עת שהחזן מתפלל, ותענה אמן. אל תנשה פגיעת המות שתבוא פתאום, ותזכור מעמד הדין.

אל תתעסק במצווה כדי לקבל פרס,

ואל תרחק מן העבירות מפני העונש,

רק עבוד מאהבה:

ד

אל תתרושל במצווה אם באה לידך, ותעשנה לשם שמים בלי איחור.

אל תתעצל בברכת הלבנה, שאם לא זכו ישראל אלא להקביל פני שכינה בכל חודש דים.

אל תעשה דבר שילעיגו הבריות, שדרכם להעלים הטובות ולגלות הרעות.

אל תקלה אביך ואמך, ואל תצער אותם, וכבדם כפי יכולתך כל ימיהם.

אל יהיו פניך זעומות נגד עוברים ושבים, וקבל אותם בפנים מאירות.

אל תשכח להעניק להם צדה ולעשות לוייה להם, ותנחמם בדברים.

אל תשים עיניך למי שעלה לעושר יותר ממך, אלא למי שהוא תחתך.

אל תיבהל לקצוף משום דבר, והארך אפך, פן תאבד את חכמתך.

אל תוציא ממך עיקשות פה וניבול פה, כי על כל דברך תבוא במשפט.

אל תחזיק כעסך עם חברך יום אחד, ותיכנע לפניו לבקש ממנו מחילה קודם.

אל תדבר בצוואר עתק, ואל תעיז מצח שלא לקבל עליך יראת שמים.

אל תשיב למחרפך ולמבזך, ותשים יד לפה ושתוק פן יחם לבבך.

אל תתעבר על ריב לא לך, כי לסוף הם ישלימו ביניהם ואתה תישאר בכעס.
אל תתגאה על הבריות, ותהיה שפל רוח וכעפר שהכל דשין בו.
אל תהי בז לכל אדם ולכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום.
צדק צדק תרדוף, כי רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד.
ואל יחסר מחצית השקל בכל שנה בפעם אחת, ובכל חודש ובכל שבוע כפי מיסת ידך,
ובכל יום לא תחסר מתנה מועטת לכל הפחות קודם התפלה.
ואם תגיע למעשר, תיתן ויהי טרף בביתך בכל אשר תמצא ידך לגמול,
הן לחיים הן למתים, הן לעניים הן לעשירים.
רצה כאשר ירצה יוצרך. שמח בחלקך אם מעט ואם הרבה,
והתחנן לפניו תמיד להטות לבבך לעדותיו, ובשאר דרכיך השלך על ה' יהבך.
ואל יקשה בעיניך מלהוציא לכבוד השבת ויום טוב ככל הצריך,
והשתדל לכבדם ולקבלם מבעוד יום, ולהתענג בהם באכילה ושתייה וחציו לבית המדרש. וכבדהו
בכניסתו וביציאתו לערוך שולחן במוצאי שבת. אל תישן כעצל שינה רבה, ורגיל את עצמך להקיץ בהנץ
החמה, ולקול הציפור קום ממיטתך. אל תתפלל בלא נקיות כפים ובלא טהרה, כי תפילתך לא תהיה
נשמעת. לא תתפלל כי אם בכוונות הלב ובנחת, כדי שישמע האוזן.
אל תשכח צור ילדך ומחוללך, ובכל דרכיך דעהו, ותשוהו לנגדך תמיד:

ה

אל תרבה לשמוח, וזכור כי רוח חייך נוצר מעפר ואחריתך רימה. אל תאמר על שום מצווה אעשה אותה
למחר, שמא לא תיפנה לעשות. אל תיפרד מהגיית חכמה ומוסר, ותתאבק בעפר רגלי חכמים
והתחכם. אל תניח דרך חסידות אף על פי שמלעיגים עליך, ואל תבוש לדבר מצווה. אל תקפץ ידך
מלידת תמיד אל העניים ולאביונים, ומבשרך אל תתעלם. אל תאחר לרוץ ולמהר ולהכין לפניהם שולחן
ולחם, כי שמא הם רעבים. אל תתעצל להביא מעשר אל בית האוצר, כי מתן בסתר יכפה אף. אל תביט
למי שהוא קטן ממך בעבודה וביראה, כי אם לגדול ממך. אל תרים ידך על חברך, ואף אם הוא מקלל את
אביך ואת אמך בפניך. אל תוציא דבר ולשון הרע על שום ברייה, ולא לזות ששפתים ורגילות. אל תהי
נבהל להשיב בעזות למי שאמר דברים אשר לא טובים. אל תשמע בחוץ קולך, ואל תהי צווח כבהמה,
ודבריך יהיו בנחת. אל תלבין פני חברך ברבים, כי העושה כן אין לו חלק לעולם הבא. אל תראה יכולת
נגד שום אדם אם ידך גברה, כי לא תדע אם לא תחלוש. אל תרדוף אחר הכבוד, ולא תעלה במעלה
שאינה ראויה לך. אל יכבדוך בני אדם, פן יבעטו וישפילוך. אל תרף ידך מלבקש רעים ואוהבים, ואל
ימעט לפניך שונא אחד. אל תגנה מיקח חברך ואל תחליש דעתו, כי זה מנהג לחסרי דעת. אל תאמר
בצדקתי העשרתי, ותירא שלא תקבל שכרך בעולם הזה. אל תטה את חברך מדרך טובה אל דרך רעה,
כגון מסית ומדיח וכיוצא בזה. אל תאכל אכילה גסה עד שתמלא כריסך, כי הרבה חולאים באים על רוב

אכילה. אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר, פן תשכח את בוראך ותחטא. אל תטיל אימה יתירה בתוך ביתך, כי הרבה קלקולים באים על רוב מורא. אל תתייחד עם שום אישה חוץ מאשתך ואמך ובתך, ואפילו עם שתי נשים. אל תשבח אישה ביופייה ובטוב מעשיה, פן יאשרוה השומעים. אל תיתן תפארת לעצמך, ואת תייקר גופך בעיניך ותקטין את עצמך. אל תבהל מעשיך. אל תרבה לדבר בדברים המועילים ובלא נזק, כי אם בקוצר לשון. אל תרף ידיך לקנות לך חבר נאמן, ושמור אותו ואל תאבדהו כי טוב.

ו

אל תפתה את חברך בשפתי חלקות ובחנופות, ואל תדבר בלב ולב. אל תכעיס לשום אדם ואף לנכרי, כי אין נכרי שאין לו שעה, ועברתם שמורה נצח. אל תתחבר לאדם רע וחוטא וכעסן וכסיל, פן תביא כלימות עליך. אל תעלה בדעתך לנצח את החכם, כי לא תרבה על חכמתך חכמה. אל תהי קפדן לדבר מועט נגד שום אדם, פן תלקט שונאים על חנם. אל תהי להוט לדעת הסתרים שבין אדם לחברו, ודבר המכוסה ממך. אל תעש בסתר מה שתבייש לעשות בגלוי, ואל תאמר מי רואני. אל תחשוב עוון למי שיבוא להתנצל לפניך, אם אמת ואם שקר. אל תסמוך על מתנת בשר ודם, ותעבוד לבקש מזונותיך. אל יהי ממון שלך חביב עליך יותר מגופך, כמו לעבור על המכס וללכת יחידי. אל תיתן בלבבך קנאה, שזו היא חולה רעה שאין לה רפואה. אל תרגיל להישבע על גופך, ואפילו על דבר אמת. אל תאחר לעשות תשובה שלימה, ולבקש רפואה לחולי נפשך. אל תעמול לרוח, ואל תשמע דברים בטלים. אל תכנה שם רע לחברך, כי המכנה שם לחברו אין לו חלק לעולם הבא. אל תבטח בעושרך, כי הבוטח בעושרו מלקט שונאים וייכשל תחת שונאיו. אל תהי סרבן אל אנשי עירך, לבטל רצונך מפני רצון אחרים. אל תרגיל עצמך לאכול חוץ מביתך עם קיבוץ הרבה שלא לסעודת מצווה. אל תרגיל גופך להשתכר מיין, פן תהיה מגונה ותנבל את פיך ותתחרט. אל תכעס באשתך, ואם רחקת אותה בשמאל קרב אותה בימין בלא איחור. אל תבזה את אשתך, וכבד אותה ותסירנה מן החטא. אל תהי רגיל לישב עם הלצים פחותי הנפש פן יחטיאוך. אל תתעצל לבקש חכמה, ולייסר את חברך בסתר ודרך כבוד. אל תדבר בלא עתו ובדבר שאין בו תועלת, ושמור פתחי פיך. אל תדבר עם מהולל ומשוגע שלא יקבל דבריך ויבזה אותם. אל תהי כפוי טובה, וכבד כל מי שפתח לך פתח לבקש די סיפוקך. אל תוציא מפיןך דבר שקר וכזב, והיה נאמן לכל אדם ואפילו לנכרי. אל תתעצל להקדים שלום לכל אדם, ואפילו לגוי מפני דרכי שלום.

אל תרגיל עצמך לעמוד כי אם אצל חכם, ושמע האזין דבריו:

ז

”אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה.”

שמפריש מעשר מכל ריווח שיביא ה' יתעלה לידו.

שיתן מיד לצדקה אשר תשיג ידו, ולבסוף כל חודש ולבסוף כל שנה זהב חצי. שיתפלל ערב ובוקר בכל יום עם הציבור. שיניח תפילין בכל יום. שיקבע מזוזה בכל שערי ביתו המחויבים במזוזה. שיקבע עתים לתורה. שיהיה נאמן במשאו ובמתנו ובדבורו. שיכבד לומדי תורה בכל יכולתו. שיוכיח את עמיתו ולא ישא עליו חטא. שידין את חברו לכף זכות. שימחל בכל לילה קודם שילין לכל מי שחטא לו בדברים. שישתדל להכניס שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. שיזהיר את בני ביתו על התפלה ועל

נטילת ידים ואל ברכת הנהנין. שיפרע התמיד בכל ששי. שילמד הפרשה בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופירוש רש"י זכרונו לברכה. שיקרא אגרת התשובה שחיבר רבנו יונה ז"ל בשבוע שיחול ראש השנה להיות בתוכה. שיכבד את השבת כברכת ה' אלוהיו אשר נתן לו. שיערוך שולחן בכל מוצאי שבת, ויאכל אפילו דבר מועט. שיסייע לחברו בכל מה שיצטרך בגופו ובדבריו. שיתוודה בכל לילה קודם שיישן, מלבד הלילות שהן אסורות בהספד ובתענית, ויתאבל על עוונותיו ועל אורך גלותנו ועל חורבן בית מקדשינו ותפארתנו שיבנה במהרה בימינו.

שיעשה יום אחד תענית בכל חודש ביום שקורין בתורה,

ואם לא יכול להתענות שיתן שני פשיטין לצדקה.

שיקיים בהצנע לכלכל מעשיו הטובים,

כי הוא עבודת ה' יתברך הנבחרת והרצויה לפניו.

סליק